

Conceptnota
Gemeenschapsinstellingen 3.0

gevalideerd

24-11-2017

Vlaanderen
is welzijn

Inhoud

1.	Voorwoord	2
2.	Missie, visie en strategie	4
2.1	Missie GI	4
2.2	Visie GI	4
2.3	Strategie GI	4
2.3.1	Gemeenschappelijke krachtlijnen	4
3.	Kenmerken van het Hulpverleningstraject	5
3.1	Coördinatie van het traject	5
3.1.1	Intern traject	5
3.1.2	Extern traject	6
3.1.3	Handelingsplanning	6
3.1.4	Trajectoverleg	7
3.2	Participatief werken	7
3.3	Contextgericht werken	8
3.4	Delictvoorkomend werken	8
3.5	Herstelgericht werken	9
4.	Modules	10
4.1	Oriëntatie	10
4.2	Begeleiding	12
4.2.1	Doelen	12
4.2.2	Termijnen	15
4.3	Herstelgerichte time-out	15
4.4	Schematisch overzicht	18
5.	Bronvermelding	19

CONCEPTNOTA GI 3.0¹

1. VOORWOORD

“Waarom ben ik hier? Wat gaat er met mij gebeuren? Hoe lang zal ik hier blijven?”

Het zijn voor de hand liggende maar daarom niet minder prangende vragen die door het hoofd gaan van iedere jongere die met gedwongen residentiële hulp te maken krijgt, zeker als die ook nog eens een vrijheidsbeperkend karakter heeft.

De navolgende tekst geeft een update van onze inspanningen om het aanbod van de gemeenschapsinstellingen te structureren in welomschreven modules met een afgebakende duur. Het doel blijft om voor alle gemeenschapsinstellingen een inhoudelijk en organisatorisch kader te creëren van waaruit zij op ieder ogenblik een helder en consistent antwoord kunnen geven op de vraag naar de plaats en de relevantie van hun hulpaanbod in het leven van elke jongere. De toevoeging 3.0 in de titel weerspiegelt ons vaste voornemen om op dit vlak een versnelling hoger te schakelen.

Bij deze hernieuwde modulering laten we ons leiden en inspireren door de uitgangspunten van het toekomstige Vlaamse decreet over het jeugddelinquentierecht:

- de werking van de gemeenschapsinstellingen is primair gericht op minderjarige (vermoedelijke) delictplegers vanaf de leeftijd van veertien jaar;
- het parcours in de gemeenschapsinstellingen start in principe voor elke jongere met een verblijf in de module *gesloten oriëntatie* waar binnen een periode van maximaal één maand een multidisciplinair advies wordt geformuleerd omtrent de nood aan verdere gesloten begeleiding en de invulling hiervan;
- gesloten begeleiding binnen de gemeenschapsinstelling betreft een geïndividualiseerd, residentieel, forensisch traject waarbij actief wordt toegewerkt naar re-integratie in de samenleving in nauwe samenwerking met externe partners;
- om een proportionele reactie op het jeugddelict mogelijk te maken worden verschillende modules *gesloten begeleiding* aangeboden met een maximale en duidelijk vooraf bepaalde duur van respectievelijk drie, zes of negen maanden;
- een maximale gerichtheid op het ondersteunen en stimuleren van de minderjarige en de ouders/opvoedingsverantwoordelijken in het actief opnemen van hun verantwoordelijkheid is belangrijk;
- een gerichte focus op mogelijkheden en talenten van cliënten, evenals ruimte voor participatie is cruciaal;
- voor jongeren in een verontrustende opvoedings- of leefsituatie voorzien de gemeenschapsinstellingen een herstelgerichte time-out van veertien dagen indien een minder ingrijpende invulling van een time-out niet mogelijk of aangewezen blijkt ;
- minderjarige (vermoedelijke) delictplegers en jongeren in een verontrustende opvoedings- of leefsituatie worden in een gemeenschapsinstelling gescheiden van elkaar opgevangen.

---

¹ GI staat voor gemeenschapsinstelling(en).

In de mate dat wij transparante, doelgerichte en samenhangende hulptrajecten aanbieden, kunnen we verwachten dat de motivatie van de jongere en zijn ouders/opvoedingsverantwoordelijken om mee te werken aan een constructieve en zinvolle invulling van zijn verblijf, zelfs binnen een gerechtelijke context, zal toenemen.

We willen elk hulptraject laten evolueren op een goed gekalibreerd continuüm van toenemende vrijheden en verantwoordelijkheden; een dergelijke progressie brengt voor de jongere een dynamiek op gang waardoor hij wordt uitgedaagd om positieve keuzes te maken en geleidelijk aan zijn leven terug in handen kan nemen. Methodieken moeten met andere woorden voortdurend gericht zijn op de toekomst en op nieuwe kansen voor de jongere, maar tegelijk ook voldoende flexibel zijn om mislukking en een tijdelijke terugval toe te laten en hierop zoveel als mogelijk te anticiperen.

Deze missie kunnen we vanzelfsprekend niet alleen volbrengen. We hebben hiervoor geïnteresseerde en toegewijde private partners in de eigen sector nodig die op een system(at)ische en methodisch onderbouwde manier met ons willen samenwerken, maar evenzeer moeten we kunnen rekenen op de expertise en het engagement van hulpverleners uit de *belendende* sectoren in de jeugdhulp. In dit netwerk van sectorale en intersectorale partners kunnen we zorgen voor de nodige verbindingen en overgangen waardoor breuken in het hulpverleningstraject worden voorkomen en er vlotte schakelingen mogelijk zijn tussen en binnen een geheel van hulpverleningsmodules.

Aansluitend op de verdere stroomlijning van ons modulair hulpaanbod versterken we dan ook onze contextgerichte werking door te investeren in complementaire hulptrajecten gelijklopend met of volgend op een gesloten plaatsing.

2. MISSIE, VISIE EN STRATEGIE

2.1 MISSIE GI

= **Startend vanuit geslotenheid samen kansen creëren.**

2.2 VISIE GI

= **Vanuit de keuzes van de jongere en zijn context slaan we samen de brug naar een betere toekomst door het risico op herval te beperken en de levenskwaliteit te verhogen.**

2.3 STRATEGIE GI

= **Om daar te geraken, starten we samen met elke jongere een traject dat:**

- Eerst de noodzaak tot verdere geslotenheid onderzoekt;
- Het cliëntsysteem nauw betreft;
- Samenwerkt met professionele partners voor en na;
- De jongere veerkrachtiger en minder kwetsbaar maakt;
- De jongere op een meer aanvaardbare wijze leert functioneren en zo toewerkt naar actieve participatie in de samenleving.

We doen dit via een veilige werk-, leef-, leeromgeving waarin individuele ontwikkeling en groei van elke jongere binnen een positief relationeel klimaat centraal staan.

2.3.1 Gemeenschappelijke krachtlijnen

Gemeenschappelijke krachtlijnen binnen deze strategie zijn:

- Het voeren van een sterke regie vanuit de GI (overgang gesloten naar open – fasering met thematisch accent – trajectcoördinatie – Individueel Begeleiderschap – gezamenlijke handelingsplanning en case formulation – schakelmomenten in samenwerking en terugkoppeling met externe partners en belanghebbenden)
- Participatie/perspectief jongere: circulaire sturing en regie – ruimte voor eigen agenda en doelen van de cliënt
- Vertrekken vanuit sterke forensische beeldvorming: kwaliteit van levensdomeinen – risico- en protectieve factoren – processen-verbaal – indicerend advies – handelingsgerichte diagnostiek
- Aanbod van methodieken gericht op ontwikkeling van inzicht en competenties
- Verbinding en transfer: gedeeld handelingsplan en overdracht aan externe partners en belanghebbenden
- Delictvoorkómend en herstelgericht werken

3. KENMERKEN VAN HET HULPVERLENINGSTRAJECT

3.1 COÖRDINATIE VAN HET TRAJECT

3.1.1 Intern traject

Ieder traject binnen een GI omvat zowel de organisatie van het verblijf als de inzet van methodieken. Verblijf en methodieken worden beschouwd als twee aparte sporen – met hun eigen doelstellingen, evoluties en (toekomst)perspectieven.

Het verblijf in de GI laat zich kenmerken door zijn gesloten en beveiligd karakter. We bieden de jongeren een sterk gestructureerd en positief ondersteunend pedagogisch leefklimaat (onder meer gebaseerd op het model voor pedagogische vaardigheden van Gerald Patterson) dat veilig en voorspelbaar is - met ruimte voor de ontwikkeling van vrijheden en verantwoordelijkheden op maat van het individu en naadloos aansluitend bij het vervolgtraject.

Het verblijf brengt samenleven in groep met zich mee en is bijgevolg onderworpen aan duidelijke regels en afspraken; het vereist bovendien specifieke inzichten en competenties.

Naast de organisatie van het verblijf, wordt voor elke jongere een geheel van methodieken op maat samengesteld, gericht op het motiveren tot - en bevorderen van - gedragsverandering. Het heeft zowel een pedagogische, didactische als (pre)therapeutische basis en kan vormgegeven worden op een individueel, deelgroep- en groepsniveau. Elk methodisch aanbod dient volgende doelen (met indicatieve duur):

- In kaart krijgen wat krachten en obstakels zijn;
- Maximaliseren van inzichten en competenties/vaardigheden;
- Verbinden van de jongere met zijn ruimere context (omvat zowel verbinden met, als herstellen, creëren van een netwerk).

Rekening houdend met de individuele risicodomeinen en het niveau van welbevinden, worden specifieke doelen bepaald en ondersteunende krachten en mogelijke obstakels gedetecteerd. Uit een ruim aanbod van forensische, welzijnsbevorderende, contextgerichte, ervaringsgerichte en herstelgerichte methodieken worden vervolgens de passende acties geselecteerd. Tenslotte wordt actief geoefend met verworven inzichten en competenties en de beoogde transfer naar de vervolgcontext voorzien.

Tijdens de gehele duur van de begeleiding werken we zo participatief mogelijk, dus waar het kan in samenspraak en overleg met alle betrokken cliënten. Jongeren, hun ouders en belangrijke anderen worden aangemoedigd, gewaardeerd en we richten onze focus op het geven van kansen. In functie van motivatiebevordering en versterking van eigen krachten vertrekken we in het begeleidingsproces van hun belangen en verwachtingen.

Binnen het traject van een jongere wordt het principe van temporele differentiatie of fasering toegepast. De indeling in fasen is belangrijk voor de transparantie, overzichtelijkheid en motiverende kracht van de ontwikkelde methodieken.

Ondanks duidelijk aanwezige thematische accenten en focusverschillen naargelang het traject vordert, wordt gedragsverandering in de eerste plaats beschouwd als een circulair en cyclisch proces. Bovenstaande doelen worden dan ook continu opgevolgd, bijgestuurd en vormen het onderwerp van regelmatig trajectoverleg (zie 3.1.4).

3.1.2 Extern traject

Elk intern traject wordt beschouwd als een schakel binnen een ruimer extern traject.

De plaatsing in een GI brengt een zekere mate van discontinuïteit met zich mee op uiteenlopende levensdomeinen. Het is onze opdracht om het interne traject op te bouwen, rekening houdend met wat voorafging aan de plaatsing en wat daarop volgt, krachten te versterken en te bestendigen, alternatieve strategieën op te zetten om obstakels te overwinnen en gestelde doelen te bereiken. Het perspectief, de ervaring en expertise van diverse actoren (jongere, ouders en belangrijke opvoedings- en steunfiguren, jeugdrechter, consulent, reeds betrokken hulpverleners...) zijn noodzakelijk en waardevol in de opbouw van een kwaliteitsvol individueel traject.

Vanuit de principes van casemanagement en voor het behalen van de vooropgestelde doelen tijdens het interne traject wordt samengewerkt met externe partners en belanghebbenden die over een passend aanbod beschikken dat gericht is op het:

- In kaart brengen van krachten en obstakels bij de jongere en zijn omgeving;
- Vergroten van inzichten/competenties/vaardigheden: training, (leer)projecten... die zowel intra- als extramuraal kunnen worden aangeboden;
- Ondersteunen van de uitstroom uit de GI: verblijf, contextbegeleiding, methodieken gericht op verdere (individuele) begeleiding...

De samenwerking met deze externe partners en belanghebbenden vertalen we in een gedeeld traject en handelingsplan. Rekening houdend met de principes van continuïteit en subsidiariteit – en afhankelijk van de kenmerken van de individuele cliënt en zijn context, kan een extern hulpverleningsaanbod reeds van bij aanvang van de plaatsing worden ingezet. Dit aanbod groeit naarmate het interne traject vordert, en kan vervolgens gecontinueerd worden tijdens het externe traject.

3.1.3 Handelingsplanning

Het handelingsplan moet expliciet duidelijk maken op welke manier we zullen werken aan de (veranderbare) factoren die samenhangen met het norm-overschrijdend gedrag, maar even goed beschrijven hoe de verschillende doelstellingen die het welzijn en de levenskwaliteit van de jongere verbeteren, op een sociaal aanvaardbare en persoonlijk betekenisvolle wijze kunnen gerealiseerd worden.

Dit planningsproces, dat plaatsvindt in samenspraak en overleg met jongeren en ouders, resulteert in het formuleren van individuele doelstellingen, werkpunten en acties. Handelingsplanning verloopt cyclisch² en is voorwerp van voortdurende evaluatie en bijsturing.

Het handelingsplan geeft niet alleen vorm en richting aan het aanbod binnen de GI maar zorgt bovendien voor inbedding van het interne aanbod in een breder hulpverleningstraject. Om die reden is ook de consulent een belangrijke partner in het planningsproces.

---

² DE MEDTS, L. *Werken met handelingsplanning in de gemeenschapsinstellingen: hanteren van doelstellingen – werkpunten – acties*. Lexicon/draaiboek, Hogeschool Gent, 2010.

Belangrijk bij de overgang van de jongere van de GI naar een begeleiding in en door een private voorziening is dat we in de aanvangsfase werken met een *gezamenlijk* handelingsplan waarbij acties, werkpunten en doelstellingen op korte termijn (tijdens het verblijf in de GI) en op iets langere termijn (in functie van een effectieve overgang naar privaat aanbod) worden geformuleerd.

3.1.4 Trajectoverleg

Er vindt op vastgelegde tijdstippen een breed trajectoverleg of rondetafel plaats onder voorzitterschap van de psycholoog/pedagoog van de GI waarbij de minimale verwachting is dat de jongere, de context, de externe partner(s), de consulent en andere betrokken professionals van de GI aanwezig zijn. Daarnaast zijn er regelmatige trajectoverleggen onder voorzitterschap van de psycholoog/pedagoog van de GI met de jongere en andere betrokken professionals van de GI waarop de aanwezigheid van de context, de externe partner(s) en de consulent wenselijk is. De rondetafels vallen, omwille van praktische redenen, op vaste momenten. Op deze manier is het tijdig duidelijk wanneer de verwijzer, de externe partner(s) en de context zich moeten vrijmaken voor dit breed trajectoverleg. Niettemin kan er reeds vroeger een stap vooruit gezet worden in het methodisch aanbod.

Inhoudelijk vertrekt een trajectoverleg steeds van de vraag wat een jongere nodig heeft en ambiert met het oog op een optimale uitstroom uit de GI. Dit uitgangspunt genereert een aantal bijkomende vragen: Waar moet en wil de jongere, rekening houdend met zijn context, aan werken in functie van hervulpreventie en verbetering van de levenskwaliteit? Welk aanbod sluit het best aan bij de individuele kenmerken van de jongere en zijn directe omgeving? Welke werkpunten moet de GI prioritair aanpakken? Aan welke werkpunten kan of moet een externe hulpverleningspartner tijdens het verblijf in de GI tegemoet komen? Welke werkpunten kunnen wachten en eventueel in het kader van vervolghulp worden behandeld? ...

Als bij een jongere gedacht wordt aan niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (NRTJ) komt de intersectorale toegangspoort in beeld. Hun 'live' aanwezigheid zal enkel op indicatie verwacht worden indien het een dossier betreft waarin de mogelijkheden tot uitstroom geblokkeerd raken. Het initiatief om tot een uitnodiging over te gaan, zal steeds bij de consulent van de jongere liggen. Als hieruit voortvloeiend een Fase 2- of Fase 3-overleg opgestart wordt, komt de regie van het extern traject bij de intersectorale toegangspoort te liggen.

3.2 PARTICIPATIEF WERKEN

We beschouwen het appel op actieve betrokkenheid en aandacht voor werkelijke inspraak van de minderjarige (vermoedelijke) delictplegers én hun context als wezenlijke componenten bij het in de praktijk brengen van een doelgericht forensisch en constructief aanbod.

Participatief werken staat niet op zich maar is integendeel nauw verbonden met de keuze om bij het werken met minderjarige (vermoedelijke) delictplegers maximaal in te zetten op krachten, mogelijkheden en aspiraties van deze jongeren en hun context in het toewerken naar re-integratie in de samenleving.

We ontwikkelen instrumenten aan de hand waarvan inspraak en participatie op het niveau van elk traject, binnen elke leef- en leergroep en binnen elke campus zichtbaar gerealiseerd wordt: gedeeld handelingsplan, bewonersvergadering, bevraging van beleving van jongeren en contexten tijdens en na verblijf...

Participatief werken is echter niet te herleiden tot dergelijke instrumenten. Het gaat over een visie en attitude die de formeel opgezette structuren overstijgen. Een participatieve basishouding en toewerken naar een participatieve cultuur binnen onze gestructureerde en hiërarchische setting staan hierbij centraal.

Luisteren naar jongeren en hun ouders, effectief rekening houden met hun beleving en hun standpunten, jongeren en hun context benaderen als volwaardige actoren die het verloop, de richting en de inhoud van methodieken en verblijf meebepalen... ; het zijn belangrijke invullingen van de participatieve basishouding die we willen hanteren in de bejegening en begeleiding. De zorg voor een positief leef- en leerklimaat en een cliëntgerichte organisatiecultuur waarbinnen jongeren en hun context hun zeg hebben in beslissingen die van invloed zijn op hun (verder) leven scheppen hiervoor de juiste randvoorwaarden.

3.3 CONTEXTGERICHT WERKEN

We betrekken zo maximaal mogelijk personen of instanties die van betekenis zijn in het leven van de jongere of die dit mogelijk in de toekomst zouden kunnen en willen zijn.

Ouders of andere opvoedingsverantwoordelijken worden ondersteund en begeleid in functie van het voorkómen van verder norm-overschrijdend gedrag van de jongere. Waar mogelijk werken wij met hen, maar ook andere betrokkenen in de context (familie, school, werk, vrienden, buurt...), samen bij het in kaart brengen en aanpakken van criminogene factoren en het versterken van beschermende factoren.

Door met de context van de jongere samen te werken, zetten we bovendien in op het opnieuw verbinden van de jongere met zijn leefomgeving. In deze verbinding wordt de jongere aangemoedigd en bekrachtigd om zijn persoonlijke levensdoelen op een sociaal aanvaardbare manier na te streven.

Het contextgericht werken focust zich op aanklampend (samen)werken, participatief betrekken en motiveren van de context en het bieden van contextversterkende ondersteuning en begeleiding in de domeinen die alle betrokkenen samen aanduiden als belangrijk.

Wanneer blijkt dat therapeutische ondersteuning in de context wenselijk is, zal er doelgericht doorverwezen en voorbereid worden in samenspraak met de betrokkenen.

We geloven dat de effectiviteit van de begeleiding sterk kan toenemen door op deze wijze samen te werken met de context binnen de contouren van de GI.

3.4 DELICTVOORKOMEND WERKEN

We voorzien een geëigend forensisch aanbod met een duidelijke aandacht voor risicotaxatie, delictanalyse, hervulpreventie en criminogene factoren. Evenzeer zoeken we aansluiting bij het streven van de jongere naar een kwaliteitsvol leven, en versterken we krachten (resources) en protectieve factoren. De jongere wordt actief uitgedaagd om zijn levensdoelen op een sociaal acceptabele en persoonlijk betekenisvolle manier te realiseren. In dit proces proberen we de motivatie van de jongere tot verandering te stimuleren en moedigen we hem aan om zijn keuzemogelijkheden te verbreden.

In het werken met adolescenten houden we steeds rekening met het ontwikkelingsperspectief en de ontwikkelingstaken. De manifestaties van persoonlijkheidskenmerken en gedragingen zijn bij jongeren minder stabiel. Risicogedrag en crisissen zijn in de adolescentie niet noodzakelijk problematisch, en kunnen bijdragen tot het ontwikkelen van coping strategieën in het omgaan met onverwachte situaties.

3.5 HERSTELGERICHT WERKEN

Het herstelgericht werken vormt, zowel qua visie als methodiek, een belangrijk bestanddeel van het hulpverleningstraject in de GI.

Herstel legt de verbinding tussen enerzijds een hoge mate van controle en discipline en anderzijds een hoge mate van (onder)steun(ing) en aanmoediging. Binnen het herstelgericht werken wordt de nadruk gelegd op het verduidelijken van het delict en de wijze waarop de jongere zelf, (het) slachtoffer(s), de omgeving van de jongere en de samenleving er door geraakt zijn, het (h)erkennen van eigen aandeel en de individuele verantwoordelijkheid van betrokken partijen in het zoeken naar en uitspreken van engagementen.

We zetten in op het faciliteren van een dialoog tussen de jongere en zijn begeleidende voorziening. Dit doen we door stil te staan bij de verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen en door kansen te bieden om het lopende traject terug op te nemen. De verantwoordelijkheid van elke betrokkene in het herstellen van schade geldt in deze benadering dan ook als uitgangspunt, eerder dan sanctie of hulpverlening.

Daarnaast wordt in samenwerking met de diensten Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling (HCA), tijdens het verblijf in de GI gewerkt rond het slachtofferperspectief en worden diverse maatregelen zoals vorming, bemiddeling en vereffening mogelijk gemaakt.

Tenslotte neemt herstel een prominente plaats in binnen de dagdagelijkse begeleiding van de jongeren en bij eventuele conflicten en problemen die zich tijdens het verblijf voordoen.

4. MODULES

In lijn met de beginselen van het decreet integrale jeugdhulp en het toekomstige decreet betreffende het jeugddelinquentierecht gaan we door met de structurering van het aanbod van de gemeenschapsinstellingen in welomschreven modules met een afgebakende duur.

Het ontwikkelen van modules impliceert dat de hulpverleningstrajecten van jongeren in de gemeenschapsinstellingen opgezet worden aan de hand van een aantal gemeenschappelijke parameters die niet alleen betrekking hebben op de intensiteit, frequentie en duur van de aangeboden hulp maar ook raken aan de inhoud van de methodieken en de daarbij gehanteerde krachtlijnen.

Het modulair bepalen van het begeleidingsaanbod laat toe om kwaliteitsvolle hulpverlening te garanderen en vooropgestelde doelstellingen te realiseren. Anderzijds biedt dit de jongere ook rechtszekerheid met betrekking tot de verblijfsduur.

4.1 ORIËNTATIE

Binnen de module *Oriëntatie* wordt voorzien in een zo kort mogelijke (maximaal één maand) oriëntatie van minderjarigen. In deze module wordt een gemotiveerd advies gegeven omtrent de vraag of verdere beveiligde opvang van de jongere binnen een gemeenschapsinstelling noodzakelijk is en zo ja, welke begeleidingsmodule van de gemeenschapsinstellingen dan het best wordt ingezet.

Elke jongere die instroomt wordt gescreend aan de hand van drie criteria: risiconiveau³, gevaarlijkheid⁴ en responsiviteit⁵. Het is de bedoeling om op basis hiervan in te schatten of er nood is aan een beveiligde residentiële begeleiding in een gemeenschapsinstelling en zo ja, voor hoe lang: 3, 6 of 9 maanden. Behalve de inschatting van de 'nood aan een beveiligd residentieel verblijf', geven we dus ook advies over de verblijfstermijn die nodig geacht wordt om onze vooropgestelde objectieven met de minderjarige te bereiken conform het risicobeginsel. Het gaat om een complex samenspel van risicofactoren, responsiviteit en gevaarlijkheid. Dit alles staat in verhouding tot de hoogste haalbare begeleidingsintensiteit (afhankelijk dus ook van de inzetbare middelen). Daarnaast worden de levensdoelen en de levenskwaliteit van de jongere in rekening gebracht. Vervolgens wordt de rol van de GI hierbinnen gedefinieerd.

In het algemeen gaan we er van uit dat jongeren met een hoog risico en moeilijk hanteerbare responsiviteit een langer verblijf in de GI zullen kennen dan jongeren met een gemiddeld risico.

Op basis van gevalideerde risicotaxatie-instrumenten wordt bepaald in welke mate de jongere vatbaar is voor herval. Indien dit risico laag ingeschat wordt, geven we een negatief advies met betrekking tot verdere beveiligde residentiële begeleiding binnen een gemeenschapsinstelling. Indien de jongere gemiddeld tot hoog scoort op recidiverisico, moeten de gevaarlijkheid en responsiviteit verder geëxploreerd worden. De mate van responsiviteit of gevaarlijkheid kan de

---

³ Risiconiveau: de geschatte kans op herval in normoverschrijdend gedrag op basis van een beoordeling van 8 criminogene (recidivebevorderende) factoren of domeinen, nl. delictgeschiedenis, antisociale attitudes, antisociale persoonlijkheid, thuissituatie, relaties met leeftijdsgenoten, school of werk, middelengebruik, vrije tijd

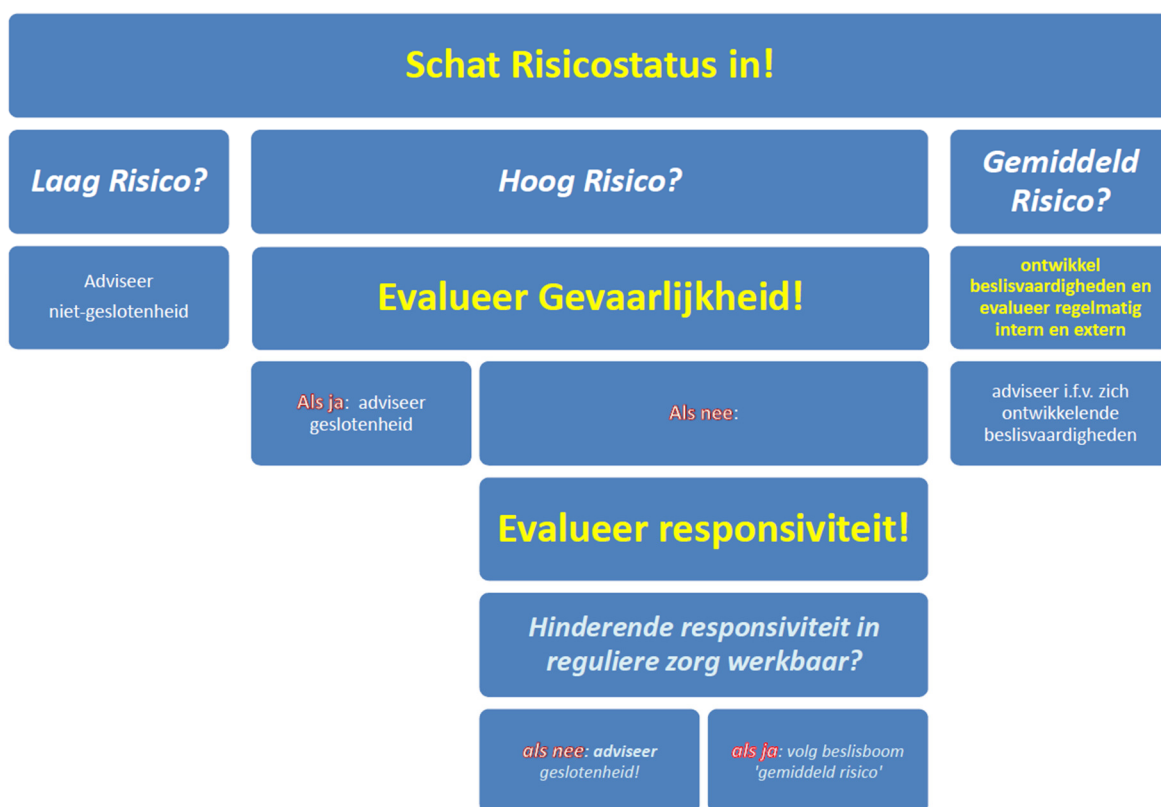
⁴ Gevaarlijkheid: een hoge en onmiddellijke kans op ernstige recidive met grote schade tot gevolg

⁵ Responsiviteit: individuele kenmerken van de jongere of zijn directe omgeving die hem of haar minder of meer geschikt maken voor een bepaald hulpaanbod; dit kunnen belemmerende kenmerken zijn (bv. verstandelijke beperking, antisociaal netwerk, ontwikkelingsstoornis) of faciliterende (bv. motivatie, betrokken ouders, leerbaarheid); responsiviteit kan ook slaan op het hulpaanbod zelf en de omstandigheden waarin dit wordt aangeboden (bv. leefklimaat).

balans doen overslaan naar de GI of minder beveiligde hulpverlening (Decoene & Vandevelde, 2015).

Bij aanvang van de oriëntatie ligt de nadruk op informatieverzameling betreffende (1) criminogene (recidivebevorderende) en protectieve factoren, (2) gevaarlijkheid en (3) responsiviteitskenmerken. Deze informatieverzameling gebeurt zowel multi-informant bij de jongere, de context en de verwijzers als multimethodisch via gedragsobservaties, het nalezen van voorgaande verslaggeving, testings en gesprekken. Vervolgens vindt een bespreking in een multidisciplinair samengesteld team plaats waarbij een risico-inschatting gemaakt wordt met focus op de vraag naar de 'noodzaak tot beveiligde opvang'. Er is daarbij ruimte om motivaties die los staan van de criminologische basis van het indicatiestellingsprotocol mee in rekening te brengen bij de weging. Dit betekent dat we ondanks een laag recidiverisico in bepaalde gevallen toch een positief advies kunnen geven voor verdere beveiligde opvang in een gemeenschapsinstelling (bv. omwille van bescherming tegen mediatisering, bescherming tegen slachtofferschap binnen een relevante nabije context, maatschappelijke reacties...) (Decoene & Vandevelde, 2015).

In het laatste deel van de oriëntatie wordt een eerste aanzet gemaakt tot het expliciteren van inhoudelijke doelstellingen op basis van een analyse van (1) de diverse criminogene domeinen en (2) de levenskwaliteit in functie van adequaat⁶ geoperationaliseerde levensdoelen (Decoene & Vandevelde, 2015).

Figuur 1: een beslisboom al of niet gesloten plaatsing (Decoene & Vandevelde, 2015)

⁶ D.w.z. voor de jongere betekenisvol én sociaal aanvaardbaar.

Verblijf

Op grond van de oriënterende screening zal gekeken worden bij welke verblijfsvorm binnen de GI de jongere het meeste baat heeft: welke mate van vrijheid, structuur, monitoring... is vereist?

Context

De context van de minderjarige krijgt informatie met betrekking tot de module Oriëntatie en wordt beluisterd tijdens een contextgesprek. Vervolgens worden zij uitgenodigd voor de rondetafel waarbinnen zij als actieve gesprekspartner betrokken worden.

Indien er reeds een professionele partner werkzaam was in de context van de jongere, vooraleer hij geplaatst werd in de GI, kan de contextbegeleiding gedurende deze eerste periode verder blijven lopen. Indien er nog geen partner betrokken was, beslissen we of het noodzakelijk en aangewezen is om er één uit te nodigen op basis van een aantal vooraf vastgelegde parameters.

Trajectoverleg

Tussen week 1 en 3 van het verblijf zitten de psycholoog/pedagoog, de individuele begeleider, leerkracht, maatschappelijk werker en de (para)medische dienst samen om een eerste risico-inschatting te maken.

De jongere, zijn context en de verwijzer worden geïnformeerd na dit overleg.

Tussen week 3 en 4 vindt een rondetafel plaats met de jongere, de context, de partnervoorziening(en), de consulent en namens de GI de psycholoog/pedagoog, maatschappelijk werker, Individuele Begeleider en Leerlingbegeleider. In samenspraak met deze actoren zal een advies over de nood aan verdere beveiligde opvang en de aangewezen hulpverlening(svorm) geformuleerd worden. Dit advies alsook een eerste aanzet tot individueel handlingsplan met een weergave van het gedrag, de relevante criminogene domeinen en adequaat geoperationaliseerde levensdoelen van de jongere wordt in een verslag voorgelegd aan de jeugdrechter.

Indien er geen nood aan beveiligde residentiële opvang blijkt, kan de jongere na een overeenkomstige beslissing van de jeugdrechter op dit moment uitstromen. Het gedocumenteerde dossier van de jongere wordt met een eventueel advies voor verdere hulpverlening doorverwezen naar de consulent.

Als een gemeenschapsinstelling wel de aangewezen piste lijkt, kan de jeugdrechter op basis van de aangeleverde informatie en adviezen kiezen voor de module *Begeleiding* met een duur van 3, 6 of 9 maanden.

4.2 BEGELEIDING

4.2.1 Doelen

Via de inzet van onderwijsactiviteiten, pedagogische activiteiten en methodisch onderbouwde acties - al dan niet in groep - stellen we in elke begeleidingsmodule drie doelen voorop die gericht zijn op gedragsverandering:

- 1) Verkenning: jongeren en hun context leren reflecteren over hun situatie vóór de plaatsing en de gewenste situatie nadien, en verwerven inzicht in hun gedragspatronen en de rol die deze spelen in hun leefsituatie.

- 2) Vergroten van inzichten, competenties en vaardigheden: jongeren en hun context vergroten hun inzichten, competenties en vaardigheden die nodig zijn in functie van hervulpreventie en welzijnsbevordering.
- 3) Verbinding en transfer: jongeren en betrokkenen leren samen het geleerde verder hanteren in de overgang naar de nieuwe verblijfssituatie waardoor uitstroom uit de GI mogelijk wordt.

Verkenning

Bij *Verkenning* ligt de focus op een verder doorgedreven beeldvorming en indicatiestelling. Sterktes, valkuilen, opportuniteiten en bedreigingen bij de jongere en zijn context worden geëxploreerd. Hierbij is het belangrijk (1) de diverse criminogene domeinen verder te expliciteren en (2) verder te inventariseren welke persoonlijke doelen worden nagestreefd en na te gaan of dit op een evenwichtige en sociaal aanvaardbare manier gebeurt (Decoene & Vandevelde, 2015).

De gemeenschapsinstelling neemt deze verkenningsoopdracht in de eerste plaats op voor de jongere. Als reeds een private hulpverleningspartner betrokken is of kan worden, komt deze uitdrukkelijk in beeld voor de verkenningsoopdracht bij de ruimere context. Het spreekt voor zich dat de GI, de private partner en de verwijzer onderling afstemmen wat de precieze doelstelling van de verkenningsoopdracht is en welke zaken verder uitgediept moeten worden.

Vanuit de verkenningsoopdracht bepalen we uit welke methodieken (bv. drughulpverlening, leergroepen rond zelfbeeld-identiteit en emotieregulatie...) een jongere maximaal voordeel haalt tijdens zijn verdere begeleiding in functie van hervulpreventie en welzijnsverhoging. Daarnaast wordt bekeken door wie (GI of partners) deze methodieken het best opgenomen worden. Ook bepalen we wat de noden zijn op korte, middellange en lange termijn.

Inzicht en competenties

De jongere krijgt telkens een weekschema met een transparante weergave van de ingezette methodieken. Deze methodieken hebben een didactische, (pre-) therapeutische alsook pedagogische inhoud en kunnen ingezet worden op individueel, deelgroep- en groepsniveau. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen (1) het aanbod dat tijdens het verblijf in de GI gegarandeerd wordt door de hulpverleners en leerkrachten van de GI, (2) wat tijdens het verblijf in de GI voorzien wordt door de hulpverleningspartner(s) en ten slotte (3) is er het aanbod dat plaatsvindt bij de partner in het kader van vervolghulp.

Verbinding en transfer

De methodieken die de jongere doorloopt, worden zo veel als mogelijk en aangewezen is, georganiseerd buiten de muren van de gemeenschapsinstelling door de partnervoorziening.

Verblijf

De aanvangsfase van het verblijf in de begeleidingsmodules gaat gepaard met een ingrijpende vrijheidsbeperking en een hoge mate van structurering.

In latere fasen is het mogelijk – afhankelijk van het tempo en de ondersteuning (responsiviteit) die de jongere nodig heeft – dat een aantal activiteiten plaatsvinden bij de (uitstroom)partner zoals een kennismaking met de verblijfsvorm, het aanbieden van een methodiek e.d.

Afhankelijk van de noodzaak tot beveiliging van de maatschappij en de noden van de jongere verblijft de jongere in de GI, in de GI én bij de partner of uitsluitend bij de partner. Indien er sprake is van een gedeeld verblijf in de GI en bij de partner, kan dit maximaal voor de duur van 3 weken georganiseerd worden.

Trajectoverleg

In week 1 van het verblijf vindt er mondelinge informatieoverdracht plaats tussen de psychologen/pedagogen en leerlingbegeleiders van de module oriëntatie en de module begeleiding. Zij maken hierbij zo nodig gebruik van de beschikbare hulpmiddelen voor telecommunicatie (bv. telefoon, Skype...).

Daarna zijn er minimaal veertiendaags (in de module begeleiding 3 maanden) of maandelijks (in de modules begeleiding 6 en 9 maanden) trajectoverleggen met minstens de jongere, de psycholoog/pedagoog, maatschappelijk werker, Individuele Begeleider, Leerlingbegeleider en (para)medische dienst.

Afhankelijk van de individuele noden van de jongere en zijn context worden bijkomende trajectoverleggen georganiseerd.

Een trajectoverleg wordt op vaste momenten verbreed met deelname van volgende externe partijen: de context van de jongere, de consultant en partnervoorziening(en) die betrokken zijn bij voorgaande of vervolghulp. Daar wordt:

- op basis van de relevante criminogene factoren, protectieve factoren en persoonlijke levensdoelen uitgeklaard welke methodieken (verder) zinvol zijn binnen het individueel traject van de jongere en wie (de GI of partners) deze methodieken voor zijn rekening neemt
- een gedeeld handelingsplan opgesteld; werkpunten en acties worden vertaald in methodieken (interne, externe) met uitrol op korte, middellange en lange termijn. Vervolgens wordt dit handelingsplan aan de jeugdrechter bezorgd.
- tijdens de laatste fasen van het verblijf de overstap naar de uitstroompartner besproken en bekijken we hoe er binnen die overgang een maximale transfer van het aangeleerde kan gerealiseerd worden
- voorafgaand aan het vertrek van de jongere de beëindiging van de samenwerking besproken en bekijken we welke noodzaak er is om de uitstroompartner in welbepaalde omstandigheden te ondersteunen.

Een dergelijk breed trajectoverleg of rondetafel vindt minstens plaats:

- na 2 maanden in de module Begeleiding met een duur van 3 maanden
- na 3 maanden en na 5 maanden in de module Begeleiding met een duur van 6 maanden
- na 3, 6 en 8 maanden in de module Begeleiding met een duur van 9 maanden

4.2.2 Termijnen

Indien we op basis van de risicotaxatie tot de conclusie komen dat het noodzakelijk is dat een jongere verder wordt begeleid in een gemeenschapsinstelling, formuleren we in een tweede stap een advies met betrekking tot de aangewezen duur van de begeleidingsmodule waarbij de verwijzer kan kiezen voor 3, 6 of 9 maanden. Deze termijnen maken het mogelijk om kwaliteitsvolle en effectieve hulpverlening te garanderen. Anderzijds bieden ze de jongere rechtszekerheid met betrekking tot de duur van het gesloten verblijf.

We gaan er van uit dat jongeren met een hoog risico op herval en moeilijk hanteerbare responsiviteit een langer verblijf in de gemeenschapsinstelling zullen kennen dan jongeren met een gemiddeld risico.

4.3 HERSTELGERICHTE TIME-OUT

Binnen de module *Herstelgerichte time-out* wordt aan jongeren bij wie de hulpverlening in een minder gestructureerde en beveiligde setting dreigt te blokkeren de kans gegeven om toe te werken naar een hervatting van de dialoog met de betrokken voorziening. De gemeenschapsinstelling stelt zich in deze dialoog op als een meerzijdig partijdige bemiddelaar en zorgt ervoor dat de engagementen van beide partijen worden uitgesproken en geconcretiseerd. Einddoel is heroriëntering van de jongere naar de voorziening of dienst van herkomst.

De module *Herstelgerichte time-out* biedt gedurende twee weken een sterk gestructureerd en gemonitord aanbod waarin de jongere op maat van zijn mogelijkheden en beperkingen intensief wordt voorbereid op een herstart van het lopend begeleidings- of behandeltraject. Daarbij ligt de focus uitdrukkelijk op de verantwoordelijkheid van alle betrokkenen in het herstellen van schade (materieel-emotioneel-relationeel). Deze nadruk op herstel heeft tot gevolg dat onderwijs- en begeleidings- of behandelactiviteiten voor de duur van de time-out naar de achtergrond worden geschoven.

Acties

Acties van de jongere:

- het opmaken van een analyse van de gebeurtenissen en omstandigheden die geleid hebben tot de time-outplaatsing
- het uitklaren van de eigen beleving, het eigen aandeel, de eigen verantwoordelijkheid en verwachtingen
- intramurale activiteiten, zowel individueel als in groep, gericht op het herstel van de hulpverleningsrelatie, onder meer initiatieven gestoeld op het ervaringsleren en de sociale leertheorie
- ondersteuning bieden in het uitspreken en concretiseren van engagementen ten aanzien van de voorziening en eventuele andere relevante actoren (bv. binnen het gezin, op school) wanneer de lopende hulpverlening wordt hervat

Acties van de voorziening:

- het opmaken van een analyse van de gebeurtenissen en omstandigheden die geleid hebben tot de time-outplaatsing
- het uitklaren van de eigen beleving, het eigen aandeel, de eigen verantwoordelijkheid en verwachtingen
- verder zetten van de contextbegeleiding van de jongere tijdens de time-outperiode, evenals de contacten met alle actoren die van belang zijn voor het hervatten van het lopende begeleidings- of behandelingstraject
- ondersteuning bieden in het uitspreken en concretiseren van engagementen ten aanzien van de jongere en eventuele andere relevante actoren wanneer de lopende hulpverlening wordt hervat

Engagementsgesprek:

- de gemeenschapsinstelling toetst in een apart gesprek met de mandaathouder de intenties, verwachtingen en vragen van de voorziening in functie van een goed verloop van het gesprek
- de gemeenschapsinstelling leidt op het einde van de time-outperiode het gesprek waarin de jongere en de mandaathouder van de voorziening in dialoog gaan en wederzijds hun engagement naar elkaar toe uitdrukken

Indicaties

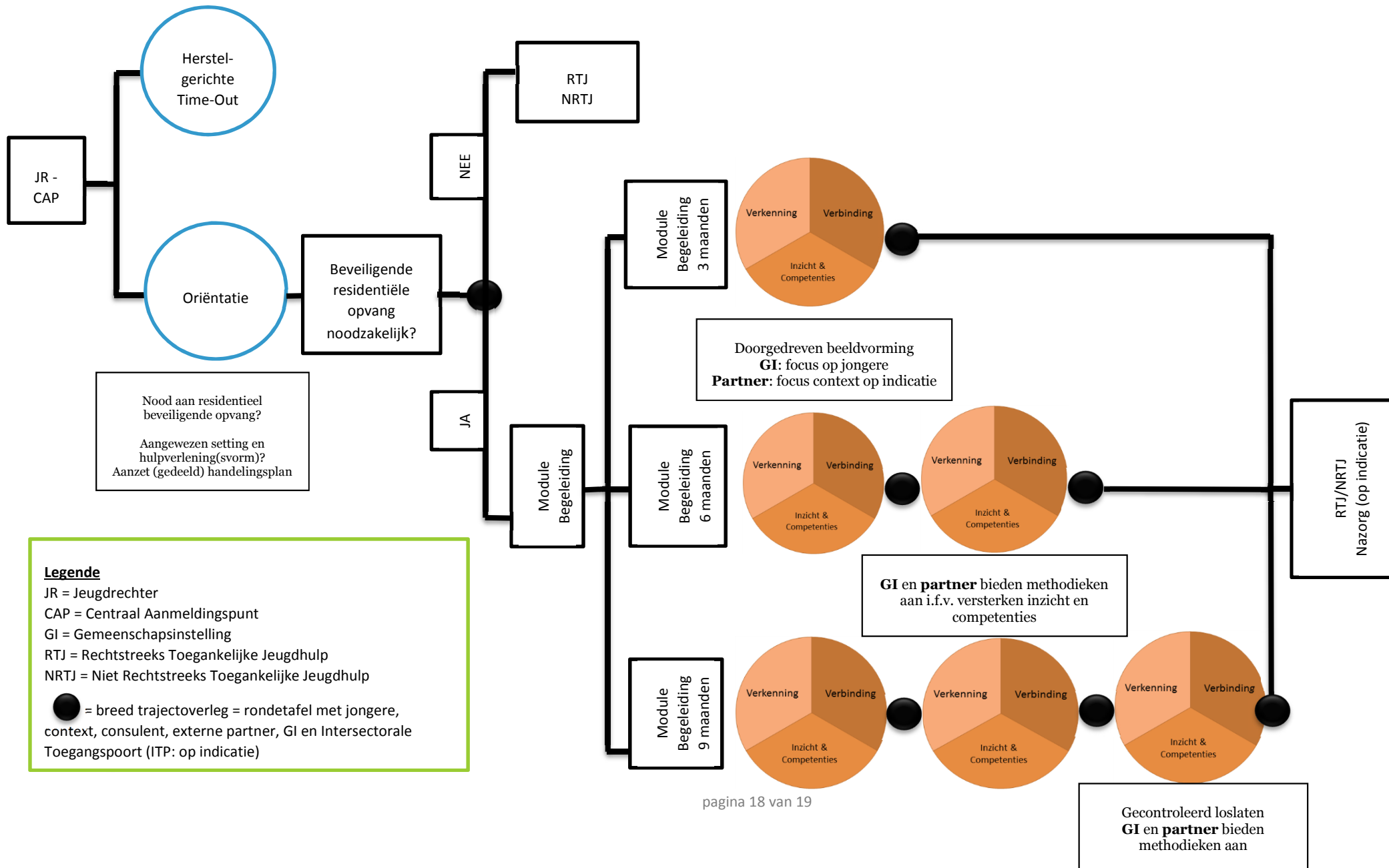
- noodzaak tot beveiligde opvang
- actieve bereidheid bij alle betrokkenen (jongere, betrokkenen uit de voorziening, andere relevante actoren) om stil te staan bij eigen verantwoordelijkheid en aandeel en tijdens de time-out toe te werken naar een nieuwe start in de lopende begeleiding

Organisatorische randvoorwaarden

- de voorziening en de verwijzer gaan vooraf na of aan de gestelde indicaties is voldaan en formuleren een gezamenlijk gedragen voorstel waarin de haalbaarheid en wenselijkheid van een plaatsing in een gemeenschapsinstelling worden gemotiveerd; gelet op het vrijheidsbeperkend karakter van een dergelijke plaatsing die daarenboven een tijdelijke onderbreking van de schoolloopbaan impliceert, worden in de mate van het mogelijke eerst alle voorziene begeleidings- en time-outfaciliteiten binnen de eigen voorziening aangesproken.
- beslissing van de Jeugdrechter tot plaatsing in de module beveiligd verblijf in het kader van time-out. De terugkeer naar de voorziening of dienst van herkomst is verankerd in de beschikking van de Jeugdrechter.
- jongeren worden opgenomen in de module op een vastgestelde dag in de week (principe van wekelijkse instroom)
- een mandaathouder van de voorziening komt naar de gemeenschapsinstelling om duidelijk te maken waartoe zij zich wil engageren tijdens de time-out

- tussentijdse contacten tussen een mandaathouder van de voorziening en de gemeenschapsinstelling in functie van voorbereiding engagementsgesprek en doorstart begeleiding
- time-outovereenkomst met Jongerenwelzijn

4.4 SCHEMATISCH OVERZICHT

Legende
 JR = Jeugdrechter
 CAP = Centraal Aanmeldingspunt
 GI = Gemeenschapsinstelling
 RTJ = Rechtstreeks Toegankelijke Jeugdhulp
 NRTJ = Niet Rechtstreeks Toegankelijke Jeugdhulp
 ● = breed trajectoverleg = rondetafel met jongere, context, consulent, externe partner, GI en Intersectorale Toegangspoort (ITP: op indicatie)

Gecontroleerd loslaten
GI en **partner** bieden methodieken aan

5. BRONVERMELDING

Decoene, S. & Vandeveldde, S. (2015). *Voorstel ontwerp protocol indicatiestelling in het voorportaal van de Gemeenschapsinstellingen*. Intern rapport, 11p.